

החברת הופקה על-ידי מערכת אתר חופש בסיוע עמותת ע.ל.ה. - חופש (ע"ר).
חברות קודמות שיצאו לאור:

- דע מה שתשיב למוכרי הדת (כריכה אדומה)
- יש אלוהים? (כריכה כחולה)

© כל הזכויות שמורות ל-ע.ל.ה. - חופש
מהדורה ראשונה, מאי 2002.

אפשר להשיג עותקים נוספים של חוברת זו וכן חומר רב נוסף בנושא:

- באתר חופש באינטרנט www.hofesh.org.il במדור "החזרה בתשובה"
- על ידי פנייה בדואר אלקטרוני לאתר חופש webmaster@hofesh.org.il
- על ידי פנייה בדואר לאתר חופש, ת.ד. 65227 תל-אביב.

החוברת שבידך והחוברות הקודמות הופקו מכספי תרומות בלבד.
אתר חופש פועל במסגרת עמותת ע.ל.ה. - חופש (עמותת רשומה). האתר מופעל על ידי מספר אנשים בהתנדבות מלאה.

על מנת שנוכל להמשיך להפיק חוברות, מדבקות, עלונים וחומר כתוב נוסף, אנחנו זקוקים לתרומות, בפרט התרומה שלכם.

כולנו מממנים את מנגנון ההטפה החרדית בסכומי עתק, כאשר אנחנו משלמים מס הכנסה והמדינה מתקצבת מוסדות להחזרה בתשובה. עיזרו לאתר חופש, אשר נלחם במנגנון החזרה בתשובה.

אם אתם תומכים בנו, אם חשוב לכם למנוע התחרדות, אם אתם רוצים לעזור למאבק בכפייה דתית, אנא, הרימו תרומה לעמותת ע.ל.ה. - חופש: הסכום - כנדבת לבכם; רישמו צ'ק לפקודת ע.ל.ה. - חופש (ע"ר); שלחו במעטפה אל: אתר חופש, ת.ד. 65227, תל אביב 61652

הפתיונות למלכודת ההחזרה בתשובה

תוכן העניינים

4	דבר המערכת
5	פתיון 1: משמעות ומטרה בחיים
8	פתיון 2: תכלית קיום העולם
10	פתיון 3: גירוש ערביי ישראל
11	פתיון 4: הזהות היהודית
16	פתיון 5: לגור דווקא בישראל
20	פתיון 6: ערבי במשפחה
22	פתיון 7: שרשרת המסירה ממעמד הר סיני
25	ארגונים למען חופש מדת וזהות יהודית חילונית
25	ספרים וכתבי עת
26	התחרדות וייעוץ מקצועי אישי

פתיון 1: משמעות ומטרה בחיים

ניסוחים אפשריים לפתיון:

- למה באנו לעולם?
- בשביל מה אתה חי?
- מהי מטרתך בחיים?
- מהי המשמעות של החיים בשבילך?

אנחנו מציעים ארבע קבוצות של תשובות אפשריות:

אפשרות 1: אני חי כדי לחוות, ללמוד, לעזור ולאהוב

מהות תשובה זו היא הצעה ממשית למערכת ערכים ומטרות בחיים.

אני חי בשביל למצות את החיים האלה. אין לי אשליה בקשר לשום חיים מלבד הנוכחיים. זו טעות להקריב את החיים האלה, אשר בטוח שהם קיימים, למען האשליה המפוקפקת של חיים בעולם הבא.

החיים האלה הם לא פרוזדור, ואין שום דבר שהוא יותר טרקלין מהחיים האלה.

מערכות ערכים נוספות, לבחירה לפי הניסוח שמדבר אל הלב שלך:

- אושר והגינות, הן של עצמי והן של אחרים. שני דברים שאינם מטרות הדת.
- להיות בן אדם.
- ליהנות, לשתף וליצור.

קבוצת אפשרויות 2: בטח לא בשביל לקיים את הדת

מהות התשובה הזו היא התקפה על תפיסת הדת לגבי משמעות החיים.

דבר המערכת

המחזירים בתשובה הם מקצוענים, ואתה לא.

המקצוע שלהם הוא להחזיר בתשובה חילוניים כמוך, הבטוחים שאי אפשר לעבוד עליהם בעיניים. הם כבר בדקו את הטיעונים שלהם על מאות חילוניים, מחקו את הטיעונים שהחילוניים ענו עליהם בקלות ונשארו רק עם הטיעונים שהביכו את הרוב המוחץ של החילוניים.

בין הטיעונים האלה יש שבעה טיעונים מיוחדים – פתיונות. אלה הם טיעונים קצרים, פשוטים, אשר מיועדים להכות בדך רגשית, ליצור אצלך עניין ולהשאיר אותך בלי תשובה, נבדך וחסר מנוחה. המחזיר בתשובה ינסה ליצור רושם שהתשובה האחת והיחידה נמצאת אצלו או אצל איזשהו מרצה המחזיר בתשובה. מי שנלכד בטיעון אחד מסוג "פתיון" – רוב הסיכויים שייפול ברשת של המחזיר בתשובה.

יש תשובות טובות מאד לפתיונות. קשה מאד למצוא את התשובות האלו בזמן אמת (כלומר, בזמן השיחה), אבל אם עוצרים לחשוב, אז מוצאים תשובות. רוב הפתיונות הם שאלות בעלות אופי אישי, ולכן גם התשובות הן אישיות: לכל פתיון יש תשובות שונות, אשר מתאימות לאנשים שונים.

בחוברת שלפניך אספנו תשובות לשבעה פתיונות. תחילה אנחנו מציגים כל פתיון בכמה ניסוחים נפוצים. בהמשך אנחנו מציגים כמה תשובות טובות. התשובות השונות מתאימות לאנשים שונים, לתפיסות עולם שונות, ולניסוחים שונים של הפתיון. כל תשובה נובעת מנקודת מבט אחרת: כשם שיש אי-הסכמה בין העונים, כך יש גם אי-הסכמה בין התשובות. בחרנו להציג בפניך את כל התשובות עם אי-ההסכמה שביניהן, ולהציע לך לבחור. אנחנו בטוחים, שבין התשובות שהבאנו יש לפחות תשובה אחת שאתה תהיה שלם איתה, תשובה שתדבר אל לבך ותתאים להשקפת עולמך.

כל תשובה מובאת תחילה בקיצור נמרץ ואחר כך מוסברת ביתר הרחבה (או שמוצגות אפשרויות שונות להרחבה).

חוברת זו משלימה את חוברת חופש הראשונה (האדומה). בחוברת האדומה סיפקנו תשובות קצרות לשלושים ושישה טיעונים נפוצים של המחזירים בתשובה, בלי לשים דגש מיוחד על פתיונות.

אנחנו מאחלים לך קריאה מהנה ומועילה,
צוות אתר חופש

קבוצת אפשרויות 4 : אין מטרה אוניברסלית לחיים

מהות התשובה הזו היא, **שבשאלה קיימת הנחה נסתרת מוטעית**. מדובר בהנחה, שלחיים יש מטרה אחת קבועה ואוניברסלית.

- **הסיבה הפסיכולוגית לחיפוש תכלית:** אדם בוגר יכול להכיר בזה שאין תכלית לחיים.

כל עניין התכלית הוא המצאה אנושית: "לא יכול להיות שאין תכלית לחיים" אומר בעצם "לא יכול להיות שחיי אינם איזה חלק קטן מתכנית על מדהימה, המסבירה ומצדיקה את קיומם". דא עקא שאין כל הוכחה לתכנית על כזו (להיפך!) ואם משתחררים מן האגוצנטריות הילדותית גם אין שום סיבה להאמין בה.

- **ריבוי מטרות:** אין מטרה אחת לחיים. לחיים של אדם (מסוים) אין מטרה בודדת. אם, למשל, המטרה של החיים שלי הייתה להשיג מדליה באולימפיאדה, אז יום אחרי שהשגתי את המדליה אני הייתי צריך להתאבד. זה לא עובד ככה.

- **אין מטרה לחיים, יש רק מטרות לאדם החי:** תכליות ומטרות יש רק למי שיש לו הכרה, זאת אומרת לבני-אדם. לא לשום דבר אחר: לא לאבן, לא ליקום ואפילו לא לחיים עצמם. חשוב להבדיל בין מי שיש לו הכרה לבין עובדת החיים. "מטרה" (בהגדרה) היא דבר, שיצור חי שם לעצמו על-מנת לפעול ולהגיע אליה. ל-"חיים" כשלעצמם אין מטרה. לאנשים יש מטרות, ובדרך-כלל יותר מאחת. כמה ממטרותי כרוכות בניסיון ליצור סביבה ותנאים טובים יותר במדינה שלי, בקרב בני עמי ועבור ילדי.

- **תכלית סובייקטיבית ותכלית אובייקטיבית:** החיים שלי הם עובדה טבעית. לעובדה טבעית אין משמעות משל עצמה (משמעות אובייקטיבית), אלא רק המשמעות שאנחנו נותנים לה (משמעות סובייקטיבית).

דוגמא לעובדות טבעיות שאין להן משמעות אובייקטיבית ולשאלות חסרות משמעות על משמעות של עובדות: "בשביל מה כוכב הלכת פלוטו?", "בשביל מה יש תאונות דרכים?", "בשביל מה השמים כחולים?", "בשביל מה תוספתן?", "בשביל מה יש עששת בשיניים?", "בשביל מה קיימות חולדות?", "בשביל מה אני חי?".

כל הדברים האלה קיימים עם סיבה, אך בלי תכלית. כי גם החיים שלי הם עובדה טבעית, ולכן אין משמעות אובייקטיבית לחיים שלי. יש להם רק משמעות סובייקטיבית בשבילי ובשביל עוד כמה אנשים. ברור, שהמשמעות הסובייקטיבית של החיים שלי בעיני או בעיני ההורים שלי

דוגמאות לתשובות ברוח זו:

- **בטח לא בשביל לשעשע את אלוהים.** עד כמה שהבנתי, המטרה של הדת היא לעשות מצוות כדי שאלוהים יהיה מרוצה – אז אני לא חי בשביל לשעשע אף אחד.
- **בטח שלא בשביל לפחד:** אני לא חי בשביל לפחד כל הזמן מאיזשהו בוס גדול ובלתי נראה שמתנהג כמו עריץ אכזר. אני לא חי כדי לפחד שאם אני לא אשמור שבת אז הנשמה שלי תישרף בגיהינום, או שאם אני לא אניח תפילין אז אלוהים יפטר אותי.
- כל כלי מעיד על תכליתו: המסור תכליתו לנסר, והספינה תכליתו לשוט. לפי זאת אתה באת לעולם כדי לשאול שאלות טיפשיות, ואילו אני, לצערי הרב, באתי לעולם כדי לענות עליהן.

דוגמאות לתשובות הקשורות למעמד האישה:

- **ברוך שלא עשני אישה:** לא כדי לבצע כל בוקר טקס ליד המיטה שבו אני מודה על כך שאני לא אישה.
- **ברוך שעשני כרצוני:** בטח לא כדי להתחתן עם בן אדם שמודה בכל בוקר על זה שהוא לא אישה.
- **אישה פסולה לעדות:** בטח שלא כדי להאמין שאישה פסולה לעדות בגלל שהיא אישה / שאני פסולה לעדות בגלל שאני אישה.

תשובות המעבירות את הויכוח לנקודות תורפה של הדת:

- כדי לומר לאנשים כמוד, שארנבות ושפנים אינם מעלי גירה (בתורה כתוב שהם מעלים גירה) / שהעולם הוא הרבה יותר עתיק מאשר 5760 שנים / ששש מאות אלף זכרים מבוגרים יהודיים מעולם לא עזבו את מצרים.
- אני חי בשביל להוכיח שהדת היא הבל, והדתיים משתחווים להבל וריק ומתפללים לאל שלא הושיע, שאיננו מושיע ושלא יושיע.

קבוצת אפשרויות 3 : למה ? ככה !

מהות התשובה הזו היא, **שאני לא צריך סיבה לחיים, ואינני זקוק לנסח מטרה**.

- אני חי כי אני לא אוהב את האלטרנטיבה / כי אני לא רוצה למות.
- למה אני לא רוצה למות? ככה.
- האבולוציה יצרה אותי אוהב חיים ודבק בחיים. הגנים שמקודדים ויתור על החיים - נכחדו.
- אני חי כי אני חי, נקודה.

יש מחזירים בתשובה אשר מנסים לטעון שהעולם הזה הוא מין כלי, מכשיר שאלוהים ברא לצרכיו. הם בדרך כלל עושים אנלוגיה למכשירים מעשה ידי אדם. את הניסיון הזה יש לדחות: העולם אינו מכשיר, ואין לו מטרה במובן של מכשיר יש מטרה.

אחרי תשובה כזו אין למחזיר בתשובה הרבה דרכים.

- אחת הדרכים שלו היא לנסות ללגלג עליך. מומלץ להיות מוכן לזה.
 - דרך אחרת היא לנסות לשכנע אותך שיש מטרה לעולם.
- חשוב לדרוש ממנו לנסח במדויק מה המטרה, ולא להשאיר את הדיון במצב של עירפול: "יש מטרה אבל אנחנו לא מנסחים אותה".

אפשרות 2: העולם הוא לא בדיוק יצירה אלוהית

אם מישהו מכוון את העולם, אז הוא עשה הרבה מאד פאשלות.

זוהי התשובה הווכחנית.

- הסתכל מה האלוהים שלך עשה בעולם - את כל המגיפות ותאונות הדרכים, העיניים ורעידות האדמה, תינוקות שנרצחים ואנסים מטורפים, התעללות בילדים, מחלת סרטן, כלבת, טרור והתקפי לב. אם יש מישהו שמנהל את העולם - אז הוא רשע מרושע.
- סביר שהמחזיר בתשובה יגיב במשל המנתח ("זה נראה לנו כאילו שאלוהים עושה רע, אבל בעצם הוא עושה טוב, כמו מנתח שחותך בבשר החי כדי לרפא את החולה"). לזה אפשר לענות כמה תשובות:
 - כמה זמן תמשיך לבטוח במנתח ההורג חולים על ימין ועל שמאל, גורם לסבל עצום לחוליו ולמשפחותיהם וממשיך לספר להם שכל זה לטובתם? היית נותן לו לנתח את הבן שלך?
 - אלוהים לא צריך ניתוח כדי לרפא, זו מגבלה של רופאים בשר ודם.
 - אתה ממציא על דעת עצמך שכל הרע מכוון בסופו של דבר לטוב. אולי ההפך הוא הנכון, וכל הטוב מכוון בסופו של דבר לרע? אתה הרי לא יודע מה מטרתו של אלוהים, ואל תמציא לי פרשנויות. מוס זה מוס, מחלה זו מחלה, מוות זה מוות ושכול זה שכול.
- תשובה אפשרית נוספת למשל המנתח: אם אלוהים הוא המרפא, מדוע ברא מלכתחילה מחלות, מומים ושכול? האם כדי לספק לעצמו תעסוקה רפואית על חשבון סבלו של האדם? אם אלו דרכי האל אז הן לא רק נסתרות, הן גם מגוונות.

אפשרות 3: לדומם אין מטרה

מטרה יש רק ליצורים חיים. העולם הוא דומם. לכן לעולם אין מטרה.

שונה לחלוטין ממשמעות החיים שלי בעיני מחבל מהחיזבאללה.

ולכן גם השאלה "למה באנו לעולם" היא לא רלבנטית.

תכלית סובייקטיבית לחיים אנו יוצרים מרגע שאנו עומדים על דעתנו. שום כוח עליון או גורם חיצוני לא קובע לנו את "תכלית חיינו". התכלית היא להגשים את המטרות שאנחנו רואים כבעלות ערך.

פתרון 2: תכלית קיום העולם

ניסוחים אפשריים לפתרון:

- מה, אתה חושב שכל העולם קיים סתם?
- אתה באמת חושב שהכל אקראי ואין יד מכוונת?
- בשביל מה נברא העולם?

אנחנו מעמידים לבחירתך חמש תשובות אפשריות:

אפשרות 1: כן

העולם קיים סתם. אין תכלית ואין תוכנית, והוא לא נברא בשביל שום מטרה.

התשובה הזו היא **סתימת הויכוח**. אחריה אין למחזיר בתשובה הרבה דרכים.

פתיון 3: גירוש ערביי ישראל

ניסוחים אפשריים לפתיון:

- אם אתה לא מאמין בתורה, באיזו זכות גרשנו מפה את הערבים?
- באיזו זכות גירשנו מפה את הפלסטינאים ב-48 אם לא בזכותנו על הארץ שכתובה בתורה?

כדי להקים מדינה

באנו להקים מדינה, לא לגרש אנשים. מי שניסה להפריע לנו להקים מדינה - נלחמנו בו.

מהות התשובה הזו היא **הסבת הדגש מתוצאות הקונפליקט לתהליך שהביא לתוצאות אלו**, תוך הדגשת אחריות של הצד השני.

- נלחמנו במי שהפריע לנו להקים מדינה: בריטים, ערבים, ואם אחרים היו מפריעים, היינו נלחמים גם בהם.
- מי שלא הפריע לנו להקים מדינה – נשאר: דרוזים, חרדים, שומרונים, צ'רקסים, נזירים נוצרים וכמה מאות אלפי ערבים.

פתיון 4: הזהות היהודית

ניסוחים אפשריים לפתיון:

- במה אתה יהודי?
- מה עושה אותך ליהודי?

אנחנו מעמידים לבחירתך שמונה קבוצות של תשובות אפשריות:

מהות התשובה הזו היא **ניתוח מושגי של מונח המטרה**.

מטרה איננה דבר קיים או מוחשי, אלא דבר הנמצא בתודעה. תודעה יש רק ליצור חי (לחלק מהיצורים החיים). העולם אינו חי אלא דומם, כמו שים המלח דומם. לכן לעולם אין מטרה.

ים המלח אינו מדמה לעצמו את עצמו זוכה בפרס נובל, וגם העולם לא. ים המלח אינו חותר להשיג צדק, כסף, תהילה, או הצלחה מקצועית, וגם העולם לא. לעולם אין מטרה.

אתה שואל בעצם "מה מטרת קיום העולם". "מטרה" (בהגדרה) היא דבר שיצור חי וחושב שם לעצמו על-מנת לפעול ולהגיע אליה. מכיוון שהעולם הוא דומם, לא יכולה להיות לו מטרה לפי ההגדרה, ולכן השאלה חסרת טעם.

אפשרות 4: התשובה של [דת אחרת] יותר משכנעת

גם אם יש תכלית דתית לעולם, וגם אם יש דת נכונה, ההסבר הבודהיסטי נראה לי יותר משכנע. (אפשר להחליף "בודהיסטי" בכל הסבר אחר, בהתאם להעדפה אישית).

מהות התשובה הזו היא **העברת הויכוח ממישור "חילוני או דתי" למישור ההשוואה בין דתות**.

פרט לזה - אני חילוני, כך שאתה יכול להתווכח כאוות נפשך עם הנוצרים, המוסלמים, הבודהיסטים, השינטו, הבהאיים, הברהמיניסטים, הדרוזים, ההינדואיסטים, השמניסטים, התאואיסטים, הוודואיסטים והזרתוסטרים.

אפשרות 5: מי אמר שהעולם נברא?

העולם קיים, אבל אין שום סיבה לחשוב שהעולם נברא.

מהות התשובה הזו היא **חשיפת ההנחה הנסתרת**, והיא מתאימה לשאלה בניסוח "בשביל מה נברא העולם".

- אם יש בורא, אז בשביל מה נברא הבורא?
- אם ברא את העולם משהו או משהו, אז גם אותו משהו חלק מן העולם. אז מה, חלק אחד ברא חלק אחר?
- המדע לא מניח קיומו של שום בורא.
- מוטב לאדם להישאר עם עמימות מסוימת מאשר להמציא גורמים שאינם קיימים.

קבוצת אפשרויות 1 : כמו שהאפיפיור פולני

אני יהודי כמו שהאפיפיור פולני, לא כמו שהאפיפיור קתולי.

מהות התשובה הזו היא **הבחנה והפרדה בין לאום לדת**.

- **האפיפיור** : לאפיפיור יש לאום, הוא פולני, וזה הלאום שלו. לאפיפיור יש גם דת, הוא קתולי, וזו הדת שלו. לי יש לאום, אני יהודי, אבל אין לי דת. אני יהודי בלאום, לא בדת, כי אני חילוני. אני יהודי כמו שז'ק ברל צרפתי וכמו שניל ארמסטרונג אמריקני, כמו שמאו טסה טונג סיני וכמו שמילן קונדרה צ'כי, כמו שקספרוב רוסי וכמו שנדיה קומנצ'י רומניה. אני יהודי כמו הרצל, כמו בן גוריון, כמו אלתרמן, כמו אליעזר בן יהודה וכמו טרומפלדור.
- **שהדת תחפש אותי** : אולי הדת היהודית רוצה אותי וקובעת שאני יהודי, אבל אני לא רוצה את הדת. מצדי גם הדת הנוצרית יכולה לקבוע שאני נוצרי והדת הבודהיסטית יכולה לקבוע שאני בודהיסט, זה לא מזוה ל.

אפשרויות 2 : אני עברי, לא יהודי

אם **יהדות** היא אך ורק שם של דת ואם **העם העברי** הוא שם של עם, אז אני עברי, ולא יהודי.

מהות התשובה הזו, כמו קודמתה, היא **הבחנה בין לאום לדת**. כאן גם מייחדים מונח נפרד ללאום ומונח נפרד לדת.

- **עם לעומת דת** : יהדות אינה עם, אלא כינוי לדת משה.

- **העם והפוליטיקאים הדתיים** : העם שלנו הוא העם העברי, למרות שהפוליטיקאים מהמפלגות הדתיות מנסים למזג את המונחים עברי ויהודי. זה מועיל לפוליטיקאים מהמפלגות הדתיות ולרבנים, אבל מזיק לעם העברי.
- **תולדות העם העברי** : אנו, הצאצאים של אברהם העברי, של משה העברי ושל העבד העברי שמשה הציל, חזרנו מהגולה ובנינו מדינה עברית עם דגל עברי, נלחמנו למען עבודה עברית וכדי לדבר עברית ולקיים תרבות עברית. אנחנו צריכים להכיר בזהות העברית שלנו, זהות מולדת, טבעית, מובנת מאליה וקיימת, גם אם היא קוץ בעין של כמה רבנים.
- **הפרדת הדת מהעם** : לדת יש תחום שלה ולעם יש תחום שלו. לדת יש תחום האמונה שהוא תחום הפרט. לעם יש תחום הציבור. התחום הלגיטימי לרבנים הוא הטקסים הדתיים והתפילות. ראוי שהרבנים ידברו רק אל מי שרוצה את התשובות של הדת. ראוי שהרבנים לא יתעסקו בעניינים לאומיים של העם העברי.

אפשרויות 3 : אימא שלי יהודיה

יהודי הוא מי שאמו יהודיה או מי שהתגייר. לי יש אימא יהודיה / התגיירתי.

אם המחזיר בתשובה מעמיד פנים שאינו מרוצה מהתשובה אפשר לבקש ממנו להגדיר מה זה מבחינתו יהודי.

קבוצת אפשרויות 4 : זו סוגיה חסרת חשיבות

היהדות שלי היא עובדה חברתית (נולדתי אל תוך הקבוצה האתנית הזו). היא לא חשובה יותר מזה שאני בן עדה מסוימת, והיא לא מעניינת במיוחד.

מהות התשובה הזו היא **אדישות מסוימת לתואר "יהודי"**.

- **ציר לא מרכזי** : היהדות שלי איננה ציר מרכזי בחיים שלי. חשוב לי יותר היותי אדם מוסרי, בעל מקצוע טוב, בן משפחה מסור, חבר נאמן וציוני מעורה (אפשר לכתוב כאן כל מערכת ערכים אחרת). זה שאני יהודי זה לא עניין מספיק חשוב להתעסק בו כל היום. זה חשוב בערך כמו העדה שלי. אני יודע שהחרדים מתעסקים ביהדות כל היום. אני לא.
- **סימפטיה, לא חיוב** : כאדם, עובדת היותי יהודי בודאי לא מחייבת אותי לכלום. עם זאת, יש לי סימפטיה מובנת לקבוצה שבה גדלתי.
- **עובדה אדישה** : אני יהודי כמו שסוג הדם שלי הוא A. יהדות היא לא דבר שצריך להתבייש בו וגם לא דבר שראוי להתגאות בו.

- **ירושלם חסרת חשיבות:** אני רואה את יהדותי כמו משהו שסבא וסבתא השאירו לי בעליית הגג.

אפשרות 5: הגדר יהודי

תגדיר לי אתה, כמי שמוטרד מהשאלה, מה זה מבחינתך "יהודי". לפי ההגדרה שלך אענה לך אם אני מתאים לה.

מהות התשובה הזו היא **להכריח את המחזיר בתשובה להגדיר במדויק למה הוא מתכוון..**

זוהי התשובה **המושגית**, והיא מתאימה במיוחד למי שאוהב להתווכח ומנוסה בוויכוחים (כי בדרך כלל השיחה עם המחזיר בתשובה אינה מסתיימת בשלב הזה).

כאן מחליפים את השאלה "במה אני יהודי?" לשאלה "האם אני עונה על ההגדרה של המחזיר בתשובה ליהודי?".

רובנו מרגישים יהודיים, ולא נזהר לעולם "אני לא יהודי", אבל אין לנו בעיה לומר למחזיר בתשובה "לפי ההגדרה שלך אני לא יהודי".

המחזיר בתשובה המתוחכם יבקש ממך להגדיר יהודי. הוא יודע שמי שיגדיר תוקע את עצמו בפינה. כיוון שהוא הציג את השאלה, עליו להסביר מה הוא מתכוון. לכן הוא זה שצריך להגדיר.

נדגים כמה הגדרות אפשריות של המחזיר בתשובה ומה אפשר לענות על כל הגדרה:

- יהודי הוא בן לאם יהודיה או מי שהתגייר
- אז אני יהודי.
(שים לב שמהגדרה זו נובע שאין חובות ליהודי. אם המחזיר בתשובה מנסה לנסח חובות הרי שהוא סותר את ההגדרה)
- יהודי הוא מי שמקפיד על המצוות
- לפי ההגדרה המוזרה שלך – אני לא יהודי, וגם בן-גוריון לא.
יותר מכך – אדם יכול להפוך כמה פעמים בחייו מיהודי ללא יהודי וחזרה.
- יהודי הוא מי שמאמין באלוהי ישראל
- לפי ההגדרה המוזרה שלך אני לא יהודי, וגם הרצל לא.
(שים לב שלפי הגדרה זו הנוצרים הם יהודים, כי הם אומרים שהם מאמינים באלוהי ישראל האמיתי).
- יהודי הוא מי שאוכל כשר
- לפי ההגדרה המוזרה שלך אני לא יהודי, ואפשר תוך ארוחה אחת להפוך מיהודי לגוי (אם אוכלים חזיר).
(שים לב שלפי הגדרה זו כל צמחוני הוא יהודי, גם אם הוא נוצרי).

קבוצת אפשרויות 6: בהתייחסות לרצף ההיסטורי היהודי או למסורת

אני יהודי בזה שכשאתה רוצה להמשיך את המסורת שלי – אני ממשיך מסורת יהודית, וכשאתה רוצה למרוד במסורת שלי – אני מורד במסורת יהודית.

מהות התשובה הזו היא **שהמשכיות ומרידה יכולות להתייחס רק לשייכות של עצמך.**

זוהי **הגישה התרבותית**.

- **כמו אבא שלי:** אני יהודי כמו שאבא שלי היה יהודי – גם הוא היה חילוני.
- **אני יהודי בתרבותי, לא בדתי.** אין לי דת, יש לי תרבות. מה שעושה אותי יהודי זה אלתרמן, הבימה, פרקי אבות, סמי מיכאל, שולמית לפיד, יוסי בנאי, משה שמיר, ריטה, ביאליק, ברנר, שרית חדד ואיל גולן – לא השולחן ערוך. אני מזדהה עם הקהילה היהודית, עם הקבוצה האתנית היהודית ועם מורשתה התרבותית אבל דוחה את האלמנט הדתי.

קבוצת אפשרויות 7: אינני יהודי

אני לא יהודי. יהדות היא דת. אני חילוני ולא מאמין בשום דת.

מהות התשובה היא **יחס חם כלפי ישראל עם התנערות מכל שייכות ליהדות כדת..**

- אני לא רואה את עצמי כחלק מהדת הזו. אין מבחינתי שום פסול בנסיעה בשבת או בבישול בשר בחלב.

פתיון 5: לגור דווקא בישראל

ניסוחים אפשריים לפתיון:

- האם אתה חושב שיש לנו זכות למדינה בארץ ישראל?
- למה הקמנו את המדינה דווקא בארץ ישראל ולא באוגנדה, כמו שהרצל הציע?
- אם אתה לא מאמין בתורה, באיזה זכות אתה חי בישראל?
- למה ההורים שלך בחרו לדעתך לבוא דווקא לישראל?

אנחנו מעמידים לבחירתך ארבע קבוצות של תשובות אפשריות:

קבוצת אפשרויות 1: ליהודי יש קשר היסטורי לארץ. לדתי יש גם קשר דתי

באנו דווקא לישראל כי יש לנו קשר היסטורי לארץ, ולדתיים יש גם קשר דתי אליה.

מהות התשובה הזו היא הפרדה בין זיקה היסטורית לזיקה דתית.

- הקשר שלי לארץ הוא יותר בגלל מלחמת העצמאות מאשר בגלל מלחמות יהושע בן-נון.
- **היחס בין היסטוריה עתיקה והיסטוריה ישראלית:** שים לב שיש לנו קשר היסטורי לארץ יותר בגלל מלחמת העצמאות מאשר בגלל מלחמות בר-כוכבא. זה כמו שלצרפתים יש קשר לצרפת בין היתר בגלל מלחמת מאה השנים.
- **מקומה הנכון של תקופת התנ"ך:** הקשר ההיסטורי נובע בחלקים גדולים מתקופה שבה האווירה השלטת בעם הייתה דתית. זו גם תקופה שהדת מעלה היום על נס – תקופת התנ"ך. עם זאת, לקשר ההיסטורי הזה יש משמעות גם שלא למי מקבל את הדת: הקשר

- היהדות שלי היא בעיקר האובססיה של מי ששואל אותי במה אני יהודי. זו הבעיה שלו, לא שלי.
- עם זאת, אני בן לעם העברי ואזרח ישראלי. אני חלק מהחברה הישראלית ומהמסורת הישראלית.

קבוצת אפשרויות 8: נולדתי יהודי

נולדתי יהודי ובחרתי לא לצאת מהיהדות.

מהות התשובה הזו היא קבלה והזדהות עם גורלי – הגורל להיוולד יהודי.

זוהי גישת הזהות הלאומית.

- אני בן לעם היהודי.
- אני יהודי. אני מרגיש יהודי. זה מספיק.
- כמו שהעצים עצים והסלעים סלעים כך אני יהודי.
- כשאני מביט במראה אני רואה יהודי.
- מעולם לא ביקשתי להיות שוודי או ברזילאי.
- לא צריך לחפש במה זה מתבטא. אני יהודי וזהו זה.

המשך השיחה

במקרים רבים המחזיר בתשובה יכול לגלגל את השיחה לכיוון של "מי יהודי יותר טוב".

תשובות אפשריות לזה:

- **חזרה להגדרה.** כשחוזרים להגדרה אז המונח "יהודי יותר טוב" הופך פעמים רבות לחסר מובן. למשל, אם עניית שאתה יהודי כי אימך יהודיה והמחזיר בתשובה טוען שאתה יהודי פחות טוב, אז אפשר לשאול אותו האם יהודי פחות טוב הוא מי שהוא פחות בן לאם יהודיה. אם דיברת על הגדרה של "אני מרגיש יהודי" אז אפשר לשאול אותו אם הוא בטוח שאתה מרגיש יהודי פחות ממנו.
- **הצהרה על מערכת ערכית.** אפשר לקבוע שיהודי טוב הוא מי שעושה דברים טובים מסוימים. אפשר למשל לשאול "מי יהודי יותר טוב: אחד שמתנדב למגן דוד אדום או אחד שלומד תלמוד כל היום?".
- **חלופות.** אפשר להסביר מה חשוב לך באמת. למשל שיותר מאשר להיות מה שהוא קורא "יהודי טוב", חשוב לך להיות אדם נאור, או חשוב לך להיות אדם משכיל, או חשוב לך לפרנס את עצמך ולא להיות מכספי חלוקה של הממשלה.

ההיסטורי נובע מן ההיסטוריה, לא מהדת, ולא משנה כמה דת הייתה באותן תקופות היסטוריות.

קבוצת אפשרויות 2: כדי להיות עם נורמאלי, שיש לו זכות למדינה, ככל העמים

עובדה מספר 1: זכותו של כל עם שתהיה לו מדינה (בלי שום קשר לדת).
עובדה מספר 2: במשך אלפיים השנים האחרונות ליהודים לא הייתה מדינה.

מסקנה: יש ליהודים זכות להקים מדינה באיזושהו מקום.
המקום הטבעי ביותר הוא המקום שיש אליו קשר היסטורי ורגשי.

התשובה הזו מדגישה את עניין **הזכות**: התשובה מבססת את הזכות למדינה על **שיקולים לאומיים ואוניברסליים** ודוחה **שיקולים דתיים**.
התשובה גם נותנת **חשיבות גבוהה להקמת מדינה וחשיבות משנית למקום המדינה**. מקום המדינה נגזר משיקולים מעשיים, ואיננו עקרוני כמו עצם הקמת המדינה.

- **התנגשות בין הדת לזכות ההגדרה העצמית**: נניח שלפי הדת אין לאף עם מלבדנו זכות להיות בין הנילוס לפרת. זה תחום שכולל את ממלכת ירדן. מאידך, לפי זכויות ההגדרה העצמית יש לעם הירדני זכות לגור במדינתו. האם במקרה כזה היית מערער על זכותו של העם הירדני לגור בין הנילוס לפרת?
- **שום קשר לדת**: אין שום קשר בין הזכות שלי לשבת כאן לבין הדת: לי אין דת, אבל חשוב לי להיות פה: פה נולדתי, פה גדלתי, פה נוצרו הזיכרונות שלי ופה מדברים בשפה שלי, זה הנוף שבו גדלתי ובו גרים האנשים היקרים לי.
- **זכות מוכרת בידי אנשים מדתות שונות ורחוקות היא מעבר לכל דת**: זכותנו לשבת פה היא מעבר לכל דת, וכפירה בדת איננה יכולה להוביל לכפירה בזכותנו לשבת פה:

אני דורש מכל העולם להכיר בזכותי לשבת פה, כולל לא רק מי שמקבל את התנ"ך, כמו נוצרים ומוסלמים, אלא גם סינים, יפנים, וכל מי שלא מקבל את התנ"ך. דרישה כזו לא יכולה להסתמך על הדת היהודית ולא על התנ"ך, אלא רק על עקרונות כלל אנושיים. עקרון כלל אנושי כזה היא זכותו של כל עם למדינה.
אם אתה מנסה את זכותנו על הדת אתה פותח פתח לכל מי שבוחר הדת שלק אחרת לזכותנו על הארץ

- **ישראל היא הבית שלי**. נולדתי פה, טוב לי פה, ועד עכשיו לא הצליחו לגרש אותי מפה, וגם לא יצליחו לגרש אותי לעולם: לא מדינות ערב ולא המחזירים בתשובה...

- גם יפנים מבינים שליהודים יש זכות למדינה, וגם יהודים מבינים שליפנים יש זכות למדינה.
אין לזה שום קשר לדת של היהודים (הדת היהודית) או לדת של היפנים (שינטו).

אני לא מקבל את השינטו, אבל מקבל את זכות היפני למדינה.
אני לא מצפה מיפני שיקבל את הדת היהודית (וגם אני לא מקבל אותה), אבל דורש ממנו לקבל את זכותי למדינה ליהודים.

- **ישראל כמקום שילהיב יהודים**: הסיבה שישראל נבחרה (ולא אוגנדה או דרום אמריקה) היא סיבה מעשית:
כדי שהאנשים יהגרו למדינה החדשה צריך להלהיב אותם, צריך שהמדינה החדשה תדבר אליהם. מקום בעל משמעות רגשית ורקע היסטורי מדבר יותר אל האנשים. לכן ישראל ולא אוגנדה.
- **זכות ההגדרה העצמית**: זכותנו לשבת פה נובעת מתוך הזכות של כל עם להגדרה עצמית. הזכות אינה נובעת מתוך הדת.
- **ניתוח של מושג הזכות**: זכות היא מונח משפטי המתקיים בתוך מערכת (משפטית) **מוסכמת** (זכות קניין, זכות שימוש, זכות יוצרים וכולי). אין "זכות" בין עמים או ברצף ההיסטורי. באינו "זכות" באו האירופאים לאמריקה והתנייחו בה? אינו "זכות" יש לצרפת על חבל אלזאס? מה ה"זכות" של אדם פלמי על מדינתו, בלגיה? ההיסטוריה האנושית מתנהלת לא על פי זכויות אלא על פי "צרכים" ו"אפשרויות". כתוצאה מעליית הלאומיות והלאומנות נוצר ליהודים **צורך** בבית לאומי. כתוצאה ממלחמת העולם והשווא נוצרה גם **האפשרות**. אם ייעלם אחד מאלה תחדל ישראל מלהתקיים בלי שום קשר ל"זכות" כזו או אחרת.

קבוצת אפשרויות 3: בזכות הציונות, לא בזכות הדת

באנו לארץ ישראל מפני שקמה תנועה לאומית יהודית בשם "ציונות" שהחליטה להקים מדינה בניגוד לדעת רוב הרבנים.
הציונות החליטה שיותר מתאים ליישב את פלסטינה מאשר את אוגנדה.

כך היה מעולם וכך יהיה לתמיד, בכל מקום בעולם. אנחנו איננו יוצאי-דופן בעניין זה ואין גם שום סיבה לחשוב שאנחנו מיוחדים (לא בזאת ולא בשום דבר אחר...).

פתיון 6: ערבי במשפחה

ניסוחים אפשריים לפתיון:

- האם היית שלם עם זה שהבת שלך תתחתן עם ערבי?
- איך היית מרגיש אם אחותך הייתה מביאה הביתה חבר ערבי ואומרת שהיא רוצה להתחתן איתו?

אנחנו מעמידים לבחירתך שלוש תשובות אפשריות:

אפשרות 1: אין לי שום בעיה עם זה

גירסה א: אין לי שום בעיה עם זה.

גירסה ב: כן, אבל לא באזור זה של העולם: כאן הם יהיו חשופים להתנכלויות של קיצונים וחמומי מוח.

בתשובה זו מכירים בכך שיש **בעיה חברתית**, ומצהירים **שאין בעיה אישית**.

- ובתנאי כמובן שהחתן המיועד הוא אדם ראוי, בדיוק כשם שהייתה מביאה יהודי הביתה.
- אם הוא עומד בקריטריונים שכל אדם אחר המבקש לשאת את בתי עומד בהם (ישר, אינטליגנטי, משכיל, חילוני, היגייני, מתפרנס בכבוד ובעל חוש הומור).

תשובה זו מעבירה את הסיבה מהדת לציונות ותוקפת את החרדים על חוסר-בציונות.

- אצל החרדים היה מקובל לשבת שבעה על כל מי שעלה לארץ. באנו לישראל נגד כוונת הדת, לא בזכותה.
- כדי שיהיה לציונים איפה לחיות, לא כדי שעשרות אלפי חרדים ילמדו תורה ויתפרנסו על חשבון החילוניים.
- מדוע אנחנו בישראל? כדי שהחרדים יוכלו להתנגד לציונות ולכנות את הרצל בשם "הרצל פערצעל" (נפיחה).
- הציונות מרדה בדת, והציונים עלו לארץ נגד כל פסקי ההלכה של הרבנים אשר אמרו שאסור להאיץ את הגאולה וחייבים לחכות למשיח.
- כי הגויים כל הזמן הזכירו לנו שאנחנו יהודים ונמאס לנו לשמוע. אז קמה התנועה הציונית. העובדה שלא מלמדים את תולדות הציונות אצל החרדים לא משנה את העובדה: המדינה הזו הוקמה בזכות הציונות ונגד קבלת הגורל של החרדים. הרוב המוחץ של הציונים היה חילוני.
- בהתחלה הציונות לא הצליחה במיוחד, עד שהתחילו להציק ליהודים באירופה. חלק מהם החליט להסתלק. הרוב היגרו לארצות הברית, ומעטים לארץ. אם לא היו מציקים ליהודים הם לא היו חולמים לבוא לארץ ישראל אלא ממשיכים להתפלל "ותחזינה עינינו".
- אני חי בארץ בזכות אותם ציונים שחרפו את נפשם ונפלו במלחמות, אותם נופלים שאני עומד לזכרם ביום הזיכרון, לא בזכות החרדים שמתעלמים מהצפירה ושרובם משתמטים משירות צבאי.
- אנחנו חיים בישראל בזכות הציונים שעובדים לפרנסתם ובזכות הציונים שנהרגו במלחמות ישראל, לא בזכות החרדים שלומדים תורה (או מתבטלים) ומקבלים כסף פוליטי (רק שליש מהחרדים עובדים) ומספרים שהם "נהרגים באוהלה של תורה". הם עוד מעיזים לטעון שהלימודים שלהם עוזרים למישהו ו"מצילים" את המדינה.

קבוצת אפשרויות 4: בזכות צה"ל

בזכות צה"ל שמגן עלינו כאן. אם מחר צה"ל יפסיד במלחמה אז שום זכות דתית לא תעזור לנו.

מהות התשובה הזו היא **שבהיסטוריה מי שמחזיק בשטח הוא החזק, לא הצודק**.

- באותה זכות שהאמריקאים נישלו את האינדיאנים וחיים היום בארצות הברית. בזכות הכוח! חד וחלק.
- זה סיפורה של כל ההיסטוריה האנושית: שבטים, עמים, קבוצות ודתות יוצאים, כובשים, מתיישבים, מגינים, מנצחים או מפסידים, שורדים או נעלמים.

פתיון 7: שרשרת המסירה ממעמד הר סיני

טיעון זה הוצג (כנראה לראשונה) בספר הכוזרי לרבי יהודה הלוי.

ניסוחים אפשריים לפתיון:

- הסיפור על מעמד הר סיני לא יכול להיות שקר, כי אם מישהו היה ממציא את הסיפור הזה, ואומר "כל העם היה נוכח במעמד הר סיני", הרי שמיד היו השכנים קמים ואומרים "אני לא שמעתי דבר כזה מאבא שלי. זה לא יכול להיות נכון".
- אין אף דת אחרת אשר טוענת להתגלות לאומית, כי הם בחיים לא היו מצליחים להסתיר את השקר בזה: מיד היה קם מישהו ואומר "אני לא שמעתי על זה מאבא שלי".
- אצל היהודים, מעמד הר סיני זו מסורת שעוברת אצל כל העם, במקביל – מאות אלפי אנשים מעבירים אותו, ואלה מאות אלפי עדויות מקבילות: אנחנו מאמינים כי ההורים שלנו, סבינו וכך הלאה אחורה, כולם מספרים על אותו נס, שעדים לו היו כל אבות האומה בסיני.
- היהדות היא הדת היחידה בעולם שטוענת להתגלות שניתנה מול קהל עצום: במעמד הר סיני נכח כל העם.

אנחנו מעמידים לבחירתך ארבע תשובות אפשריות:

אפשרות 1: אגדה שהפכה לאמונה

המיתוס של מעמד הר סיני נולד כאגדה, ובמרוצת הדורות הפך לאמונה.

אפשרות 2: ערבי לא, שוודית כן

עם ערבי אני מרגיש לא נוח, אבל אין לי בעיה עם זה שהבן שלי יתחתן עם שוודית, בתנאי שהם יגורו בארץ וידברו עברית.

מהות התשובה הזו היא העברת הדגש משיקולים **דתיים והלכתיים** לשיקולים **ציוניים ולאומיים**.

מסתבר שהתגובה הרגשית כלפי בן משפחה ערבי איננה נובעת ממקור דתי, אלא ממקור ציוני:

- **מבחינה הלכתית** שוודי וערבי הם שניהם גויים. יותר מכך, מבחינה הלכתית האימא יותר חשובה, כי הילדים הם יהודים אם האימא שלהם יהודיה.
 - **מבחינה ציונית** הערבים קרובים אולי למדינות ערב - האויבים של הציונות, ואילו השוודים והדנים הצילו יהודים מהשואה. מבחינה ציונית מה שחשוב זה לא מה הדת אומרת עליו, אלא אם הוא גר בארץ ומדבר עברית ומשתתף בבניין הארץ.
- אתה רואה שהיחס שלי לחתונה של הבת שלי / האחות שלי מבוסס על ציונות, לא על דת יהודית.

אפשרות 3: לא ערבי ולא חרדי

אני לא אהיה שלם אם היא תתחתן עם ערבי - וגם לא אם היא תתחתן עם חרדי.

תשובה זו מעבירה את הסוגיה **מהתחום הדתי אל תחום ההעדפות האישיות או הדעות הקדומות**.

האמת, אני גם לא אהיה שלם עם זה אם היא תתחתן עם פולני / מרוקני / אתיופי / תימני / רוסי / אשכנזי / מזרחי / לבן / שחור / כיפה סרוגה / קיבוצניק / עולה חדש / ישראלי ותיק / ליכודניק / מערכניק / מתנחל / שיינקינאי / מובטל / פועל שחור / חקלאי / סוכן ביטוח / עובד בחברה קדישא / משגיח כשרות / קבצן / אברך ישיבה (בחר את המתאימים לך).

מהות התשובה הזו היא **שינוי הדרגתי במידת האמת המיוחסת לסיפור**.
אף אחד לא שיקר, רק ההתייחסות השתנתה והאמון עלה בכל דור: המיתוס החל כסיפור משובח. מדור לדור השתנה המעמד של האגדה, השתנתה ההתייחסות למיתוס ועלה האמון, עד שהמיתוס הפך לאמונה עיוורת, ומתייחסים אליו כאל אמת מוחלטת.

קבוצת אפשרויות 2: זה לא המיתוס היחיד

ישו: יש גם סיפור שישו הלך על המים לפני המון עדים.
ישו לא הלך על המים, ומשה לא קיבל את התורה, למרות ששתי האגדות מספרות על המון עדים. זו אגדה כמו שזו אגדה.
מהות התשובה הזו היא **קיומן של דוגמאות נגדיות**.

- **יש מיתוס כזה גם ל- תבי:** אנחנו לא העם היחיד שיש לו מיתוס כזה. קח למשל את המיתוס על ייסוד עם תבי (עם יווני קדום): לפי מיתוס זה, בני תבי הראשונים בקעו מהאדמה, אחרי שהמחוקק שלהם, קדמוס (Cadmus), זרע שיני דרקון על האדמה. גם לסיפור זה עדים "כל העם", לכן, לפי הטענה של הכוזרי, זו חייבת להיות אמת, אחרת גם אצלם היה איזה "סבא שקרן". האמת היא שהמיתוס של תבי הוא אגדה, כמו שמיתוס הר סיני הוא אגדה. דרך אגב, אתה לא ממש מומחה למיתוסים עתיקים, ולא הקדשת הרבה זמן לבדוק את הטענה שלך שאנחנו העם היחיד שיש לו סיפור כזה, נכון?
- **הצלב בשמים:** שבע מאות שנים לפני רבי יהודה הלוי תיעד Cyril, הבישוף של ירושלים, סיפור שהיה ידוע כאמת בזמנו, על צלב עצום, זוהר יותר מהשמש, אשר עמד בשמים כמה שעות, וכל אנשי ירושלים ראו אותו.
- **הרקולס:** גם הרקולס לא היה בן של הרה, אבל מאז שהסרט של דיסני הציג אותו כבן של הרה, כולם חושבים שהוא היה בנה של הרה.
- **סנטה קלאוס:** אומרים שסנטה קלאוס היה לברש ירוקים, צהובים או אדומים, עד שיום אחד חברת קוקה-קולה פירסמה מודעה, שבה הופיע סנטה קלאוס בצבעי אדום-ולבן, צבעי החברה. מאותו רגע החל סנטה קלאוס להיות מוצג לפי המודעה - שמן, זקן לבן, חייכן, ובאדום לבן. תמיד. בכל העולם.

קבוצת אפשרויות 3: אין שרשרת מסירה

אבא שלי לא סיפר לי שום סיפור על עלילות המשפחה בזמן מתן תורה.

כך גם אצל כל חברי ומכרי. למעשה, לא שמעתי מעולם על מישהו שאבא שלו סיפר לו על עלילות המשפחה בזמן מתן תורה.
מהות התשובה הזו היא **לעמת את המטיף החרדי מול המציאות**.

- **גם לך אין סיפור משפחתי:** מה בדיוק סיפר לך אביך? מה הסיפור המלא? באיזה צד של ההר עמדה המשפחה שלך? מה היו שמות בני המשפחה באותו זמן? מה הם עשו במשך ארבעים היום שמשה היה למעלה? איפה הם היו בחטא העגל? אל תצטט לי מהספר, אלא ספר לי מה שסיפר לך אביך!
- **אחידות והעדר מבט אישי:** העובדה שכל הסיפורים הם לפי ספר מעידה שהסיפור לא עבר מאב לבן. כל מי שהיה בארץ בזמן הכרזת המדינה או רצח רבין, יספר סיפור אחר, עם אלמנטים אישיים ומשפחתיים. באגדות כמו כיפה אדומה או מתן תורה אין עדות אישית: כולם מספרים את אותו הסיפור.
- **השאלה ההפוכה:** מתי בדיוק הפסיק אבא (כלשהו) לספר את "האמת" לבניו? למה? האם יכול להיות שזה קרה בכל העם היהודי בעת ובעונה אחת? אם כן, איך ומתי זה קרה? אם לא, איך הרגישה משפחה שבה האב הפסיק לספר את "סיפור המשפחה בזמן מתן תורה" כאשר כל האבות בכל המשפחות שמסביב המשיכו לספר ביציאת מצרים?

אפשרות 4: לכוהנים היו אינטרס ויכולת להמציא ולהפיץ סיפור כזה

לכוהנים היה **אינטרס** להמציא סיפור שמחזק את האמונה, כי זה הגדיל את כוחם.
הכוהנים **יכלו** להמציא סיפור חדש, בזכות היוקרה וההשפעה שלהם בעם.

מהות התשובה הזו היא **זיהוי בעל האינטרס להמציא את הסיפור**.

- **האינטרס:** ככל שהעם יותר האמין, כך הכוהנים נהנו ממעמד מכובד יותר. סיפור שמחזק את האמונה הוא טוב לכוהנים. גם אם מעמדם כבר גבוה, הם רצו מעמד גבוה יותר.
- **היכולת:** כיוון שלכוהנים היו: (1) מעמד מיוחד, בפרט בכל מה שנוגע לתורה, אנשים לא היו מעזים להגיד "הכוהן שיקר". וודאי לא אם הסיפור בא מהכוהן הגדול. כאשר איכר קשה יום ולבוש סחבות הגר בחושה עולה מהכפר העלוב שלו לירושלים באחד משלושת הרגלים, נדהם מההוד וההדר של בית המקדש ושומע נאום של כוהן גדול לבוש בגדי פאר, הוא מלא יראת כבוד, ולא יעז לחלוק על דברי הכוהן. (2) ידע בכתיבה ובקריאה. העם בתקופת המקרא ובתקופות הראשונות של הגלות לא ידע קרוא וכתוב. המסורת הועברה בסיפורים בעל פה, והכוהנים, שידעו קרוא וכתוב, ניצלו זאת היטב לטובת חיזוק כוחם והשפעתם.
- **המצאה או הסבה:** אולי הכוהנים בכלל לא המציאו את הסיפור הזה, אלא רק ניצלו את השפעתם על הציבור כדי להפוך אותו מאגדה עממית לאמונה.

התחרדות ויעוץ מקצועי אישי

אין תחליף לאיש מקצוע. כאשר בן משפחה או חבר טוב מתחרד, האנשים שיכולים לעזור לכם יותר מכל הם הפסיכולוגים והפסיכיאטרים המתמחים בהתחרדות. מי שרואה קרוב או חבר במצב משברי של חיפוש זהות ותשובות חייב להגן עליו ממטיפים, לעטוף אותו בחום ותמיכה של ידידים וקרובים, ולהביא לו עזרה מקצועית.

יעוץ וטיפול. אנשי המקצוע המומחים מספקים שני שירותים חשובים: יעוץ וטיפול.

- **טיפול.** הטיפול יכול להיות למתחרד עצמו או לבני משפחתו.
 - **טיפול במתחרד.** המקרה הטוב ביותר (אך הנדיר ביותר) הוא כאשר בן המשפחה המתחרד מסכים להגיע לטיפול. בדרך כלל מדובר במתחרד ממש בתחילת התהליך. פעמים רבות ההתחרדות היא תגובה למשבר, ולפעמים היא גורמת למשבר אצל המתחרד. את המשבר הזה יכול איש מקצוע לפתור. במורד הדרך, כשהמתחרד נתון כבר להשפעת רבנים, הם ימנעו בעדו מלהיפגש עם פסיכולוג חילוני. לעיתים הם יספרו לו על רבנים עם הכשרה בפסיכולוגיה.
 - **טיפול במשפחה.** התחרדות גורמת משבר במשפחה. לא קל להתמודד עם מצב של בן משפחה מתחרד. פעמים רבות המשפחות של מתחרדים זקוקות לטיפול של פסיכולוג.

- **יעוץ.** איך להתנהג עם המתחרד, מה לעשות, איך להגיב.

מתי לפנות. ככל שפונים לאיש המקצוע מוקדם יותר, כך גדל הסיכוי לעזור את ההתחרדות, בכל מצב. גם אם המתחרד עצמו אינו רוצה ללכת לטיפול, בני המשפחה יכולים ללכת ליעוץ, וללמוד איך לעזור למתחרד. זה חשוב בעיקר אם מדובר בהורים של המתחרד, אשר תלוי בהם כלכלית ורגשית. גם אם אחד ההורים אינו מודאג או אינו רוצה ללכת ליעוץ, ההורה השני יכול ללכת לבד. פניה מאוחרת עלולה להיות מאוחרת מדי. בכל מקרה, עדיף לפנות מאוחר מאשר לא לפנות כלל.

מי פונה. מי שיש לו השפעה על החוזר: בן או בת זוג, הורים, אחים גדולים.

פרטים על פסיכולוגים ופסיכיאטרים:

- **כרמלה גוטליב,** פסיכולוגית קלינית מומחית, רחוב מרים 4 הרצליה, 09-9556526. עוסקת בין היתר ביעוץ למתחרדים ולמשפחות של מתחרדים.
- **מכון גרין לפסיכולוגיה מתקדמת,** רחוב קהילת סלונקי 7, נאות אפקה, תל אביב, טלפון 03-6480662/3. במכון צוות מנוסה של אנשי מקצוע המסוגלים לתת עזרה, תמיכה והדרכה הן למשפחות והן לחוזרים בתשובה.
- **דניאל סימפסון,** פסיכולוג קליני, יועץ ומטפל בתהליכי חזרה בתשובה וחזרה בשאלה במישור הפרטני ובמישור המשפחתי ומעביר הרצאות בנושא. דקר 18 פתח תקווה, 03-9243928.
- **ד"ר טוביה יצחקי,** מומחה בפסיכיאטריה ופסיכותרפיסט, מומחה בטיפול בבעיות הקשורות בחזרה בתשובה ובחזרה בשאלה. טלפון בבית: 03-6778693, נייד: 058-301058.

ארגונים

- **ע.ל.ה. – חופש,** טלמסר 03-7651560, ת.ד. 65227 תל-אביב 61652
- **דעת אמת,** ת.ד. 39425 תל-אביב 61393; טל. 03-6106688
<http://www.daatemet.org.il>, daatemet@netvision.net.il
- **ה.ל.ל. – העמותה ליוצאים לשאלה,** טל. 1-700-70-70-73, ת.ד. 7406, ירושלים 91073; <http://www.hillel.org.il>, hillel1@inter.net.il
- **המרכז לזכויות האדם והאזרח** והמרשם לנישואין אלטרנטיביים, טשרניחובסקי 30, תל אביב 63428; טל. 03-5285196, 03-5255154
- **הקונים החופשיים,** ת.ד. 39631 תל-אביב 61396; טל. 03-6105535, <http://www.freebuyers.org.il>

ספרים וכתבי עת

- **צידי הנפשות - תשובה ל"תשובה"** / צופיה ודן מלר, הוצאת זמורה-ביתן
- **שדים מגיחים מאפלה – סיפורי התחרדות** / צופיה ודן מלר, הוצאת זמורה-ביתן
- **ציפורניו של אשמדאי - שמונה פרקים בחילוניות** / עוזי אורנן, הוצאת עינים
- **ודע מה תשיב - שיחות עם חוזר בתשובה** / משה גרנות, הוצאת עם חפשי
- **עגלתו המלאה של החזון איש** / רבקה גרינבוים, הוצאת ירון גולן
- **יהדות חופשית - רבעון להגות יהודית חילונית הומניסטית** / מו"ל תחיל"ה - תנועה חילונית ישראלית ליהדות הומניסטית, טל. 02-5611820/2127-02
- **חמורו של משיח** / ספי רכלבסקי, הוצאת ידיעות אחרונות
- **התנ"ך - כף חובה** / משה גרנות, הוצאת ירון גולן
- **ודע מה שתשיב - שיחות עם חוזר בתשובה** / משה גרנות, הוצאת עם חופשי

אתר האינטרנט הישראלי למען חופש מדת, למען זהות יהודית חילונית ולמען חופש מכפייה דתית

אתר האינטרנט חופש מופעל על-ידי מתנדבים, הוא א-פוליטי לחלוטין, ופועל במסגרת עמותת ע.ל.ה. - חופש (ע"ר).

אתר האינטרנט חופש - עקרונות ומטרות

- הצגת הזהות היהודית החילונית כערך תרבותי וקיומי.
- תאור הגישות החילוניות השונות למושג "אלוהים" ומתן לגיטימציה לגישות אלו, שהמשותף לכולן הוא שלילת האמונה באלוהים שמפקח ומתערב בנעשה בעולם, ודורש מבני האדם לסגוד לו ולקיים את מצוותיו (כדוגמת האל ביהדות או בנצרות)
- ביקורת על האמונה הדתית, והסבר חוסר ההגיון באמונה הזו. הדבר חשוב מאד, לדעתנו, כיוון שתופעות שליליות רבות, כמו הכפייה הדתית וההשתלטות החרדית, הן פועל יוצא מהאמונה הדתית שהיא שורש התופעות האלה.
- ביקורת על הפולחנות הדתיים, המבוססים על ההלכה היהודית, שנכפים גם על האזרחים שאינם מאמינים בהלכה ואינם מקבלים את חוקותיה.
- מאבק במימסדים הפועלים ל"החזרה בתשובה".
- מאבק בהשתלטות הדתית-חרדית בתחום החינוך, מאבק נגד הקמת מוסדות דתיים-חרדיים בשכונות חילוניות ובתחומים נוספים.
- מאבק בכפייה הדתית לצורותיה.
- עידוד השימוש בחלופות (אלטרנטיבות) למסד הדתי (כמו נישואים אלטרנטיביים, קבורה חילונית, עידוד מוצרים ובתי עסק שאינם כשרים וכו').
- מאבק למניעת פרסום מוצרים באותה עיתונות חרדית, ששוללת את קיום החברה החילונית ותרבותה, ומעודדת בקיצוניות את הפגיעה בנו ובחיינו.

דוא"ל: webmaster@hofesh.org.il

דואר: ת.ד. 65227, תל אביב, מיקוד 61652